

עלון זגלמביה

זאגלעמביער צייטונג

מידעון מס. 28 ניסן תשע"א – אפריל 2011
Zagłębie (Zaglembie) Newsletter, April 2011

ארגון עולמי של יוצאי זגלמביה
Zaglembie World Organization

קהילות זגלמביה

Będzin
Sosnowiec
Dąbrowa
Gornica
Zawiercie
Czeladź
Sławków
Wolbrom
Dańdówka
Golonóg
Grodziec
Kazimierz
Klimontów
Ksawera
Łagisza
Maczki
Milowice
Modrzejów
Niemce
Niwka
Piaski
Proąbka
Strzemieszyce
Wojkowice
Zagórze

בעמ' 4
" חסידי אומות העולם:
יוהן פשיידט ואלפרד
רוסנר "
מאת: יונה קובו-קוטליצקי

אנשי זגלמביה יקרים,
הנכם מוזמנים לאירוע הרמת כוסית לחג ביום שני ה-11 באפריל
באולם "הכללית", רח' ארלזורוב 101 ת"א בשעה 17:00 **כל הפרטים בעמ' 7**
חג פסח שמח וכשר לכל בית ישראל! Happy and Kosher Passover!

בעמ' 7
ספר חדש – " לזכור את
הכל / אברהם חבה"

בעמ' 6
" נולדנו שנית "
מאת: יצחק (איזי) גרינגרס

בעמ' 3
" נאשה גרופה "
מאת: פלה טריימן ולינקה רוזנברג

מוניק סטבסקי יליד צ'לדז' (משמאל) ונכדו מניחים זר בבית הקברות היהודי בצ'לדז' בעת ביקור משלחת
הארגון בזגלמביה – אוגוסט 2010

Moniek Stawski (left) and his grandson laying a wreath at the Jewish cemetery in
Czeladź during the organization heritage tour to Zagłębie – August 2010

ארגון יוצאי זגלמביה – רח' פרישמן 23 ת"א, 63561 - טל: 03-5270919
Zagłębie World Organization - 23 Frishman St., Tel Aviv, 63561, Israel - Tel: 03-5270919
WWW://zaglebie-world.org

חברי ויזיבי אנשי פלאמיה

המטרה העיקרית של הארגון שלנו היא הנצחה. הנצחת יהדות זגלמביה והמוסדות היהודיים שם. באשר להנצחת המוסדות היהודיים בערי זגלמביה, חשוב להדגיש שנעשו פעולות רבות להנצחת הגטאות בסוסנוביץ ובנדין, בתי הכנסת, בתי הספר, בתי היתומים ועוד. למרות זאת, נשארו עוד הרבה משימות ובמיוחד בנושא בתי הקברות שיש להבטיח את אחזקתם לאורך ימים ומדי פעם אף את שיפוצם. בכל הנושאים האלה אנו פועלים יחד עם השלטונות העירוניים והמחוזיים בפולין, ולאחרונה עם הקהילה היהודית בקטוביץ. עלי לציין שבדרך כלל יש היענות לפנייתנו ולבקשותינו.

באשר להנצחת הורינו, אחינו, אחיותינו ומשפחותינו, קיימים מפעלים כאלו במקומות שונים בעולם, אבל מפעל ההנצחה העיקרי והגדול ביותר עבורנו, הוא מרתף ההנצחה אשר ביד הזיכרון ליהדות זגלמביה במודיעין. במרתף זה הונצחו עד כה אלפי משפחות יהודיות מזגלמביה ומהסביבה ומדי שנה מתווספות עוד עשרות הנצחות משפחתיות. כמו כן ביד הזיכרון מונצחות 23 הקהילות היהודיות בערי וכפרי זגלמביה ולאחרונה הנצחנו שישה מחיילי צבא הגנה לישראל שכל אחד מהם היה נצר אחרון ויחיד למשפחתו בזגלמביה והם נפלו במלחמות ישראל ולא נותר איש מהמשפחה. באמצעות הנצחה זו, יישאר זכר מהמשפחה.

בקרב אנחנו עומדים להנציח את: "המכתב האחרון" שנשלח מבנדין ב-17.7.43 מגטו קמיונקה כמה ימים לפני חיסול הגטו באמצעות שליח מיוחד למנהיגי היישוב דאז. את המכתב כתבה פרומקה פלוטניצקה והיא כותבת בסיומו: "תקוותינו להיפגש עם המולדת לא תתגשמה". על המכתב חתומים חמישה מראשי תנועת הנוער היהודי: פרומקה פלוטניצקה, הרשל שפרינגר, צבי בראנדס, ישראל-עזריאל קוז'וך ושלמה לרנר. כמו כן אנו עומדים להנציח את ארבעת הבנות שנתפסו באושוויץ בעת העברת חומר נפץ מבית החרושת לתחמושת "אוניון" בו עבדו לידי אנשי המחותרת בזונדר-קומנדו על מנת לפוצץ את הקרמטוריום. ארבעת הבנות בראשות רזה רבוטה מצ'יכנוב הוצאו להורג בתליה ימים מעטים לפני פינוי אושוויץ על ידי הגרמנים וכניסת הצבא הרוסי. שתיים מתוך ארבעת הבנות היו מבנדין: אלה גרטנר ורגינה ספירשטיין והרביעית היא אסטושה וכסלבאום מורשה.

ועוד פנייה לי אליכם, אנשי זגלמביה בני הדור שעבר את השואה. מעבר להנצחה הכללית יש לפעול בדרך של הנצחה אישית. לכל אחד מאיתנו שעבר את השואה יש מה לספר ומה לכתוב. ולכן אנא היעזרו בילדיכם ונכדיכם והעלו את סיפוריכם על הכתב ואף בדפוס. ואם תתעורר בעיה כספית, הנהלת הארגון תשתדל לעזור. בשבילנו, דור השואה, זוהי השעה האחרונה.

ואתם יהודי זגלמביה בישראל ובכל אתר ואתר באשר אתם שם – חג שמח וכשר.

אפרהם זרין, יו"ר הארגון

נטיעות ט"ו בשבט תשע"א ביד הזיכרון במודיעין Tu BeShvat – Yad Hazikaron in modiin

"נאשה גרופה"

מאת: פלה טריימן ולינקה רוזנברג, חברות הקבוצה

"נאשה גרופה", הקבוצה שלנו, הייתה קבוצת נוער יהודית, ציונית, שקמה ופעלה בזמן מלחמת העולם השנייה. הקבוצה פעלה באזור זגלמביה שבפולין, בסלובקיה, אוסטריה, הונגריה ורומניה.

ראשי "הנוער הציוני" בזגלמביה היו עזריאל-יוזק קוז'ור, ישראל דיאמנט ובולק טבקסבלט. עם כניסת הגרמנים לזגלמביה התחילו התנועות הציוניות לארגן את הנוער. פגישות התקיימו בחשאי, בין היתר עסקו בהן בלימוד עברית, תנ"ך, סיפורי ארץ ישראל וכן כללי התנהגות לקראת גזירות הגרמנים. יש לציין שמנהיגי התנועות שמו דגש מיוחד על הצלה והושטת עזרה לזולת. עם התגברות הגזירות והבנת חומרת המצב, עלו מחשבות התנגדות, פעילות שדרשה הצטיידות בנשק. רכישת נשק הייתה בלתי אפשרית ולכן נעשו ניסיונות לגנוב נשק מהגרמנים.

עם תחילת הגירושים מזגלמביה לאושוויץ התקיימו ויכוחים בקרב הנהגת התנועה לאיזה כוון צריך לרכז את הפעילות. לפי עמדתו הנחרצת של יוזק קוז'ור הוחלט על פעילות הצלה. הסיסמה הייתה - "אנחנו לאושוויץ לא הולכים". בעקבות החלטה זו, נבנו בונקרים, זויפו ניירות אריים והתחיל חיפוש אחרי דרכי מילוט מהשטח הכבוש. הגיעו ידיעות מחברנו זליג ביוק מקרקוב על אפשרות לשלוח אנשים לעבודות כפיה באוסטריה בזהות פולנית נוצרית. אפשרות שנייה, אף היא הגיעה מביוק, הייתה, העברת אנשים דרך סלובקיה להונגריה. בסלובקיה יהודים מקומיים חיו עדיין בתנאי חופש יחסי. בהונגריה חיו פליטים פולנים שהגיעו לשם עם הצבא הפולני בשנת 1939. פליטים אלה נתמכו ע"י ועד פולני שהיה בקשר עם נציגי הממשלה הפולנית הגולה בלונדון. הייתה גם חליפת מכתבים בין חברינו ונציגים יהודיים שפעלו בשוויצריה (נתן שוולבה ואלף שוורצבאום). פעילות זו לוותה במשלוחי כספים ואשרות יציאה למדינות ניטראליות בעיקר בדרום אמריקה. אשרות אלו אפשרו לאנשים לעזוב את האזור הכבוש, ולעבור למחנות הסגר בגרמניה למשך שנות המלחמה בכך הן היוו פתח להצלה.

פרדקה אוקסנהדלר (לימים, מזיא), אשתו של יוזק קוז'ור, יצרה קשר עם ביוק. כך החלו קבוצות של בנים ובנות לנסוע לעבודה באוסטריה, מצוידים בתעודות אריות מזויפות. כמו כן נשלחו אנשים לבסקידים כדי למצוא דרכים לעבור לסלובקיה (אולק גוטמן, חיים טנבורצל ויוזק-קובה רוזנברג). יוזק הצליח להתיידד עם מברחים שפעלו על הגבול בין פולין וסלובקיה ושכנע אותם להעביר אנשים לסלובקיה. בתקופה זו יהדות סלובקיה חיה בביטחון יחסי בחסות הממשל הסלובקי, אשר שיתף פעולה עם הגרמנים. יהודים סלובקים חברו מתוך סולידריות לאחיהם הנרדפים מפולין וארגנו מעבר ליהודים הנמלטים להונגריה. אנשי "הנוער הציוני" מזגלמביה (נאשה גרופה) הגיעו לבודפשט ביום כפור 1943, ונפגשו בבית הכנסת הגדול ברחוב דוהני עם נציגי "הנוער הציוני" ההונגרי (ד"ר זיגפריד רוט ובורשובי). בבודפשט חיה הקבוצה בתנאי קומונה וכאן נולד הכינוי "נאשה גרופה".

הגרופה בבוקרשט בשנת 1945

הפעילות המחתרתית של הקבוצה נמשכה בשיתוף פעולה עם "הנוער הציוני" המקומי וזו כללה: רכישת נשק, זיוף ניירות אריים, ניסיון יצירת קשר עם הפרטיזנים של טיטו, העברת אנשים לרומניה - ה"טיול" (הברחה מאורגנת של יהודים לסלובקיה והונגריה). פינק טריימן מצא את הדרך שהובילה דרך עיר הגבול ההונגרית נודז'ברוד (Nodzvarod).

עם כניסת הגרמנים להונגריה ב-19 במרס 1944 מצב היהודים הפך בן לילה לחסר תקווה. אנשי הקבוצה שעברו לרומניה המשיכו לפעול בשיתוף פעולה עם "הנוער הציוני" המקומי (יצחק ארצי, ברל שיבר ואריה ורדי). אנשי הקבוצה שנשארו בבודפשט המשיכו בפעולות למרות הסכנות שארבו מכל צד. יש לציין את מאמצי חברי הקבוצה לשחרר אנשים מבתי סוהר (תושיה הרצברג ויוזק רוזנברג). אנשינו שוחררו מכלא רומבך ע"י מנוס דיאמנט, לאון בלט, פינק טריימן ויוזק רוזנברג.

כמו כן העברנו בתוך שקי לחם רימוני יד ל"בית הזכוכית", (שגרירות שוויצרית בה רוכזו אלפי יהודים) שישמשו להגנה עצמית אם יכנסו הגרמנים (דודק מרגלית ולינקה רוזנברג). הגרמנים פעלו בבודפשט בקצב ואכזריות חסרת רחמים כמנהגו של משטר על סף תבוסה. הגזרות נגד היהודים ומתנגדי המשטר סכנו כמובן את אנשי הקבוצה. אחרי מצור של כמה שבועות, ע"י הצבא האדום, על בודפשט, הפגזות, הפצצות, רעב וטרור העיר שוחררה ב-18 בינואר 1945.

עיקר פעילותם של אנשי "נאשה גרופה" היה הצלה אישית וכללית תוך שיתוף פעולה בין חברי הקבוצה ודאגה לזולת. כל זה היה כרוך בסיכון רב ואכן רבים נפלו בדרך. רוב אנשי הקבוצה עברו לבוקרשט ומשם בספטמבר 1945 לארץ ישראל באוניה טרנסילבניה. בעלותם לארץ קיימו אנשי הקבוצה את משאלתו של יוזק קוז'וך (משנת 1942): "קצב הבנייה יהיה מהיר יותר מקצב ההשמדה".
ב-2 במאי 1968 קבלו חברי ה"נאשה גרופה" מראש הממשלה דאז, לוי אשכול, את אות הלוחם בנאצים. חברי הקבוצה היו בין יזמי הקמת מכון *משואה* – המכון ללימודי השואה בקיבוץ תל יצחק ב-1972.

לקריאה נוספת:

1. פרדקה מזיא: **רעים בסער**, יד ושם, ירושלים תשכ"ד, 1964
2. תושיה הרצברג, **החול הצחוק**, תל אביב 1986
3. ברוך קמין, **הצניחה והבריחה**, הוצאת ארגון יוצאי גורדוניה רומניה בישראל, 1986
4. מרים עקביא: **הדרך האחרת - סיפורה של הקבוצה**, ספרי ידיעות אחרונות, ישראל, 1992
5. יוחנן כהן: **שלוש שורות בהיסטוריה**, הוצאת משואה ישראל, 1999
6. חנה שלומי **לדמותו של ישראל עזריאל קוז'וך**, הוצאת יד יערי, יד טבנקין, משואה, מורשת, 2002
7. רות יודנהרץ-ביוק; **כוחה של רעות**, הוצאת קבוץ להבות הבשן, 2003
8. דיאמנט מנוס, **המשימה אייכמן**, תל אביב 2004.
9. רוזנברג יעקב, **אני ז'לזו**, ישראל 2008.
10. חוה גרייצר, **סיפורה של חוה**, תל אביב 2010.
11. Emil Brigg, **Stand up and fight**, Goerge G. Harrap, London 1972
12. Diamont Manos, **Geheimauftrag Mission Eichmann**, 1995

סרטים:

Die Gruppe ZDF, April 1996

סרט העוקב אחר פעילות ה"נאשה גרופה" בנתיבי הבריחה, מלווה בעדות חברי הקבוצה. הסרט צולם בישראל, סלובקיה, הונגריה ופולין. קיים תרגום לאנגלית.

קרן אור באפלה

חסידי אומות העולם מצילי יהודים בזגלמביה*

מאת: יונה קובו - קוטליצקי

"כל המציל נפש אחת... כאילו הציל עולם ומלואו". סנהדרין פ"ד, מ"ה

"חסיד אומות העולם" הינו תואר כבוד אותו מעניקים מדינת ישראל והעם היהודי, לאנשים לא יהודים שפעלו מתוך סיכון אישי ומשפחתי למען הצלת היהודים. זאת למרות שבפקודת הנאצים באזורי הכיבוש נאמר כי כל המגיש סיוע ליהודים דינו מוות. בכך סיכנו את עצמם ואת בני משפחתם. הם עשו זאת מבלי לקבל כל תמורה למעשיהם. מוצאם מכל ארצות אירופה ומכל שכבות האוכלוסייה. המשותף ביניהם - אומץ לב בלתי רגילים, הומניזם ואמונה בערך חיי האדם.

מדינת ישראל הטילה על יד ושם את המשימה החשובה הזו, לאתר את אותם חסידים ולספר את סיפורם. מראשית 1963 ועד סוף 2010 הוכרו על-ידי יד ושם 23,706 בני אדם כחסידי אומות העולם. חסידי אומות העולם מקבלים מדליה ותעודת הוקרה ושמותיהם מונצחים בגן חסידי אומות העולם, ביד ושם בירושלים.

* סיפוריהם של חסידי אומות העולם מתוך "**האנציקלופדיה של חסידי אומות העולם – מצילי יהודים**", (יד ושם)

בתי חרושת להצלת יהודים

יוהן פשיידט - Johann Pscheidet

יוהן פשיידט יליד העיר רדאוטי ליד צ'רנוביץ היה פולקסדויטשה (גרמני אתני). בתחילת שנות השלושים עבד כקונסטרוקטור בנייה בצ'רנוביץ. מבלי לגלות את מוצאו עזר פשיידט ליהודים עניים בעיר בכסף ומזון. כמו כן נתן לעובדים היהודים שלו שכר גבוה מהמקובל ואף נתן לשניים מעובדיו היהודים כסף כדי שיוכלו להגר לארץ ישראל.

ב-1940 סופחה צ'רנוביץ לברית המועצות והפולקסדויטשה פונו מהאזור למקומות שהיו תחת שלטון גרמני. ב-1941 עבר פשיידט לזגלמביה במערב פולין והתמנה על ידי הגרמנים לנהל כמה מפעלים שהוחרמו מידי בעליהם היהודים. בבנדין יצר פשיידט קשר עם אנשי המחתרת הציונית.

בתחילת 1943 כשהחלו לכלוא את יהודי זגלמביה בגטאות, ארגן פשיידט, יחד עם חברי המחתרת, את בית החרושת למשחת נעליים שהיה ממוקם בקרבת הגטו בבנדין, כדי שישמש מרכז הצלה. פשיידט וחברי המחתרת הפכו את עליית הגג של בית חרושת זה למקום מסתור, ומשרדו האישי של פשיידט הפך לבית מלאכה לזיוף מסמכים ובולים.

ביולי 1943 הקיפו הגרמנים את הגטו בבנדין לקראת השמדתו. כמה מחברי המחתרת הצליחו לברוח מהגטו ופשיידט הסתירם בעליית הגג. כ-50 בני אדם הסתתרו ארבעה חודשים בעליית גג זו. כל אותו זמן דאג פשיידט למזונם אותו קנה עבורם בשוק השחור. המסתתרים עזבו בהדרגה את מקום המחבוא כשנמצאו עבורם מקומות מסתור חלופיים. כל אחד מהם יצא לדרך כשפשיידט נותן לו כסף, חפצי זהב, מזון ובגדים. כך נהג גם במפעליו האחרים בזגלמביה. בתחילת אוגוסט 1943, בעת חיסול הגטו בסוסנוביץ, הסתיר פשיידט בבית החרושת שלו יהודים שברחו מהגטו. הוא השתמש בקשריו כדי למצוא להם מקומות מסתור ונתן לכל אחד מהם כסף, מזון ובגדים.

לפני כל אקציה הסתיר פשיידט יהודים במפעלו בזבירצ'ה. פלה טריימן חברת המחתרת (נאשה גרופה) ברחה למפעל של פשיידט בזבירצ'ה והוא קיבל אותה למרות איומיהם של כמה עובדים שילשינו עליו לרשויות. פשיידט טען שטריימן אינה יהודיה והסתיר אותה בבית החרושת יחד עם יהודים נוספים. כשמקום המחבוא בבית החרושת בזבירצ'ה היה צפוף העביר פשיידט את טריימן אל המפעל שלו בבנדין כדי שתעבוד לצד מזכירתו במקום. לפני שעזבה לבנדין נתן לה מזון וכסף, טבעת זהב ושרשרת שהסיר מצווארו.

פשיידט מסר לחברי המחתרת היהודית את כתובתה של אחותו בינה ואכן כמה מהם הגיעו לעיר וביתה הפך למקום מקלט עבורם. פשיידט עצמו הגיע לשם מדי פעם והביא ליהודים הנמלטים מזון ובגדים.

לאחר המלחמה המשיכו פשיידט ובני משפחתו לתרום למאבק בנאצים. כחלק מהמאמץ לאתר את אדולף אייכמן, נשלחה אחייניתו של פשיידט לביתה של הגב' אייכמן כשהיא מתחזה לעוזרת בית כדי לאסוף פרטים.

יוהן פשיידט סיכן את חייו פעמים רבות, הן כמי שפעל במשותף עם אנשי המחתרת היהודית והן כמסתיר יהודים. אם היה נתפס היה בודאי מוצא להורג. פשיידט לא קבל שום פיצוי עבור מעשיו והשתמש בכספו הפרטי לעזור ליהודים אותם הסתיר.

ב-22 באוקטובר 1963 הכיר יד ושם ביוהן פשיידט כחסיד אומות העולם.

אלפרד רוסנר - Alfred Rossner

אלפרד רוסנר, גרמני יליד אולסניץ עבד לפני המלחמה במפעל טקסטיל בברלין שהיה בבעלותו של אריה פרלאייגר יליד בבנדין.

שמונה חודשים לאחר פרוץ המלחמה הגיע רוסנר לבנדין והתמנה לנהל רשת "שופים" (בתי מלאכה) שהקימו הגרמנים לעבודות כפייה. רוסנר היה כפוף לאס.א. ב"שופים" תפרו מדים לזורמאנט.

בבתי המלאכה של רוסנר עבדו אלפי יהודים שזכו תחת ניהולו ליחס אוהד ומלא חמלה. העובדים הקרובים אליו, בעלי מפעלים לשעבר, כמו בני משפחות, פרלאייגר (גורש מברלין ב-1938 וחזר לבנדין), טרופאור, קמינסקי, רולניק ואחרים – זכו לחסותו. הוא נהג להזהיר אותם ואת בני משפחותיהם לפני אקציות גירוש מתוכננות ושלח את צוות עובדיו הגרמנים לחלץ אותם מרכבות הגירוש ובכך הצילם. הוא יצא מגדרו וסייע להנרייטה אלטמן ולבן דודה אהרון ארליך שהיה קומוניסט ידוע לפני המלחמה לברוח.

חייטים ב"שופ" של רוסנר בבנדין – 4 במרס 1941

אך לא רק יהודים עשירים ומקורבים זכו להגנתו. על פי עדותה של אלטמן הגיע רוסנר במאי 1942 בעגלה רתומה לסוס לאזוריה העניים של בבנדין בהם היו מרכזים היהודים וקרא אליהם ביידיש לא לתת אימון בזימונים של אנשי היודנראט ולא להתייצב לשילוח. בעדות נוספת מספר אדוארד רטמן כי בעת חיסולו של הגטו בבנדין באוגוסט 1943, עמד יחד עם אלפים מיהודי בבנדין באחד הרחובות המובילים לתחנת הרכבת בדרך לגירוש וזיהה שם את האוברמייסטר הגרמני פאשה. רטמן התחנן בפניו שיציל אותו. פאשה אמר לו להסיר את הטלאי הצהוב מעל בגדו והוביל אותו ל"שופ" ברחוב קולנטיה.

לאחר זמן נודע לרטמן כי ה"שופ" ברחוב פבריקה היה כבר מלא וכי האנשים הגיעו בעקבות הוראתו המפורשת של רוסנר להוציא כמה שיותר יהודים משורות המגורשים לפני עלייתם לרכבות. בעדות נוספת מספרת קרולה בויס שלאחר חיסול הגטו הגיעה אל ביתו של רוסנר במצב נורא לאחר שהסתתרה במשך שבוע במרתף פחם וביקשה ממנו שיכניס אותה אליו. רוסנר קיבל אותה, דאג שתתרחץ, נתן לה אוכל והלין אותה בביתו. למחרת בבוקר לקח אותה ל"שופ" בו עדיין עבדו יהודים.

לאחר חיסול הגטו באוגוסט 1943 נותרו בבנדין רוסנר וכמה מאות יהודים וח"י כולם היו בסכנה. בדצמבר 1943 נעצר רוסנר על-ידי הגסטאפו והוצא להורג חודש לאחר מכן. כתב האישום נגדו וההליך המשפטי בו נדון למוות לא נחשפו עד עצם היום הזה. בכך שילם את המחיר הכבד ביותר על עזרתו ליהודים – את חייו.

ב-28 בספטמבר 1995 הכיר יד ושם באלפרד רוסנר כחסידי אומות העולם.

נולדנו שנית - השחרור ממחנה ספורטסשולה ב-9 במאי 1945

מאת: יצחק גרינגרס

בתחילת 1945 התחלנו להבין שהגרמנים בצרות. מטוסי חיל האוויר האמריקאי והבריטי טסו מעלינו. אני ואחי היינו במחנה ריכוז שנקרא ספורטסשולה (SPORTSCHULE). העיר הגדולה שם היתה רייכנבאך. באזור זה היו מפעלים חשובים לגרמנים והרבה מחנות ריכוז, בהם נכלאו רבים מיוצאי זגלמביה.

בינואר 1945 התחילו הגרמנים להעביר קבוצות גדולות של אסירים מאשוויץ, פינפטייך ומחנות אחרים למחנה גרוס רוזן, מה שנקרא לימים "צעדות המוות". רבים מהאסירים מתו בדרך מרעב, מחלות וירי הגרמנים. בהתחלה לא ברור היה למה הוציאו אותם מהמחנות. אחרי כן התברר שהצבא האדום התקרב לאזור.

במפעל שבו עבדנו נגמרו חומרי הגלם ולכן היו ימים שלא עבדנו. כל בוקר לפני היציאה לעבודה היה מסדר של האסירים. קיבלנו הוראה להחזיק בתיק או שקית הציוד האישי איתנו. כל יום פחדנו שעומדים להוציא אותנו מהמחנה. אבל זה לא קרה.

ב-9 במאי 1945, כאשר עמדנו במסדר התקרבנו כמה משאיות ובהם אנשי אס.אס. לשער המחנה. חשבנו שבאו להוציא אותנו לדרך. אבל ראינו רק קצין גרמני בודד שנכנס למחנה והגיע למסדר. חיכה לו שם ראש היהודים, ברוך מייסטר. נדהמנו לראות איך הם מצדיעים אחד לשני, דבר שלא קרה אף פעם קודם. הקצין הזה, ששמו היה אורליך (URLICH) היה מפקדם של חמישה מחנות ריכוז בסביבה ובהם כ-5,000 אסירים. היתה שמועה שהוא לא הוציא אותנו ל"צעדת המוות" למרות הפקודות שקבל מברלין ובכך הצילנו ממות. פתאום הוציא אורליך אקדח ומסר אותו לברוך מייסטר. שוב הוא הצדיע ועזב את המחנה. עמדנו המומים כי לא ידענו מה קרה. ברוך מייסטר הודיע לנו שהמלחמה נגמרה, הגרמנים נכנעו ואנחנו חופשיים. אז התחלנו לחבק אחד את השני עם דמעות וגם עם שמחה רבה. אחרי כן התחלנו לשיר את "התקווה". מייסטר הזהיר אותנו לא לעזוב את המחנה עד שהצבא האדום יכנס לאזור. הם יכולים לירות בנו, אמר, כי לא ידעו מי אנחנו.

למחרת נכנס טנק של הצבא האדום לתוך המחנה. התאספנו סביבו ומחאנו כפיים. מייסטר ביקש שהצבא יעביר את החולים במחנה לבית החולים הסמוך. הקצין הרוסי אמר לנו לא לצאת החוצה עד שחיל הרגלים יגיע. אחרי כמה ימים יכולנו כבר לצאת לעיר הסמוכה לנגבילאו (LANGENBIE LAU) ולבקר במחנה של בנות, רבות מהן מזגלמביה.

מפי חברים שהיו שכנים שלנו בבנדין נודע לנו שאיש מהמשפחה לא שרד לאחר חיסול גטאות זגלמביה. אחי ואני החלטנו לא לחזור לפולין אלא לחפש דרך להגיע לארץ ישראל, כפי שצוה לנו אבינו ז"ל.

יצאנו קבוצה של בנות ובנים לכיוון הגבול עם צ'כיה. משם הגענו לשטח מהכיבוש האמריקאי שטיפל בנו יפה מאוד. לבסוף הגענו ארצה והקמנו מחדש את משפחותינו.

הספור המלא של השחרור מופיע בעדות שמסרתי ביד ושם בירושלים.

חתונתם של יצחק ואסתר גרינגרס – 5 חודשים לאחר השחרור. רב צבאי אמריקאי חובש כובע פלדה עורך חופה וקידושין.

ס פ ר ח ד ש

לזכור את הכל / אברהם חבה

"לזכור את הכל" הוא סיפורו של אברהם חבה, יליד העיר זביירצ'ה על מסע הסבל והתלאות אותו עבר במלחמת העולם השנייה, בשואה הנוראה שפקדה את העם היהודי, מאז פלישת הגרמנים לפולין. מסע הישרדות והצלה, גדוש תחבולות ותושיה, כדי לשרוד את הימים במחנות עד תום מלחמת העולם ממש ב-8 במאי 1945.

אברהם חבה מספר את קורות המשפחה, שרובה ניספה בשואה, משפחה יהודית אופיינית, ציונית, שהתגוררה תחילה בזביירצ'ה ואחר כך בשלזיה עילית. הגירוש לקרקוב, הפרידה מאבא ומהאחיות, שנספו במחנה המוות בלז'ץ ואילו הוא ואחיו מתחילים את מסע התלאות הנורא במחנות לא מעטים עד לכניסת הצבא האמריקאי למחנה האחרון בו שהו, מחנה אבנזה.

"לזכור את הכל" הוא גם סיפורו של אברהם חבה, בו הוא מגולל בהרחבה את מסע התושיה שלו ושל אחיו אחרי השחרור, באיטליה, ההעפלה ארצה באניית מעפילים רעועה והגירוש לקפריסין, בה היה עצור עם אחיו כחצי שנה עד להבאתם לארץ וכליאתם במחנה עתלית, שם סוף סוף, במרס 1947 תם פרק המחנות בחייו. אבל טרם תם סיפורו, כי אברהם חבה מספר לנו בספרו את הקורות איתו בארץ. והוא מוסיף "לזכור את הכל": את חבלי הקליטה הלא קלה, בלשון המעטה של יחס הישוב לניצולים, שעלו ארצה, את היחס המפלה אליו כאיש אצ"ל, את התקפת האצ"ל על יפו בה השתתף, את פרשת "אלטלנה", הגיוס והשירות בצה"ל ושירותו בבתי החולים דג'אני ביפו ובתל השומר.

בפרק הסיום כותב חבה: "אלה הם חיי שהיו רצופים סבל ותלאות, אך גם סיפוק רק בשל יכולתי להתמודד ולנהל חיים מועילים ולהיות שותף בבנין המדינה". וחבה מסיים את "לזכור את הכל" ומציין כי אחרי ששרד את התופת בשואה הצליח להקים משפחה. "גידלתי בנות ונכדים עם ערכים יהודיים, יושר ואמינות וכבוד לזולת... אבל נושא אתי כל הזמן את האובדן הנורא שחוויתי כנער צעיר שאת שנותיו הטובות ביותר עבר במחנות הריכוז והמוות...".
בנספח לספר – סיפור שיקום בית הקברות בזביירצ'ה בו נטל חלק.
אברהם חבה שכל את נכדו הבכור, סרן גל לברן, שנפל בקרב בלבנון.

אלתר ולנר

נר שני של חנוכה תשע"א – נשף חנוכה ליוצאי זגלמביה באולמי רסיטל בתל-אביב

הרמת כוסית לראש השנה

חברים יקרים!

כדרכנו, אנו מתכננים ערב פסח כדי לברך ולהתברך.

ביום שני ה-11 באפריל 2011 בשעה 17:00, באולם ה"כללית", רחוב ארלזורוב 101

תל-אביב, באולם שבקומת הכניסה.

יש לעלות 7 מדרגות נוחות מהרחוב. למתקשים יש אפשרות להכנס מרחוב תש"ח,

בתאום עם שרה שלו בטלפון: 050 - 6263094.

ל ז כ ר ם

ארגון יוצאי זגלמביה משתתף בצערו של חברנו

רחל ברקאי

מנהלת אגף הנצחה והסברה ביד ושם
על מות אחיה

ח"כ **זאב בוים ז"ל**

תנחומים למשפחה

מי ייתן ולא תדעו עוד צער

ארגון יוצאי זגלמביה משתתף בצערו של חברנו

יצחק (איזי) גרינגרס ומשפחתו

על מות אחיו

יוסף דוד גרינגרס ז"ל

תנחומים למשפחה

מי ייתן ולא תדעו עוד צער

ארגון יוצאי זגלמביה אבל על מות החבר

ישראל רובינשטיין ז"ל

חבר הארגון בחיפה

תנחומים למשפחה

מי ייתן ולא תדעו עוד צער

ארגון יוצאי זגלמביה משתתף בצערו של חברנו

שלמה פלשניצקי

על מות רעייתו **פני פלשניצקי ז"ל**

תנחומים למשפחה

מי ייתן ולא תדעו עוד צער

ארגון יוצאי זגלמביה אבל על מות החבר

ישעיהו לונציקובסקי ז"ל

חבר הארגון בחיפה

תנחומים למשפחה

מי ייתן ולא תדעו עוד צער

בצער רב אנו מודיעים על פטירתה של אמנו וסבתנו
היקרה

עליזה-פרנייה צנטנר

לבית רכניץ ז"ל

ילידת דומברובה גורניצה'

שנפטרה ב- 13 במאי 2010 בגיל 94

יהא זכרה ברוך

רחל וחיים בבס, אריה ואיריס דניאל-בבס

ארגון יוצאי זגלמביה אבל על מות החבר

יהודה (איזל) הלברג ז"ל

יליד ז'בירצה

תנחומים למשפחה

מי ייתן ולא תדעו עוד צער

בצער רב אני מודיעה על פטירתו של אבי היקר

חיים כהן ז"ל

יליד דומברובה גורניצה'

אדם אמיץ, טוב לב, בעל תושיה ושנון.

יהא זכרו ברוך

רחל גרינשטיין

ד"ר שמחה ולנר ז"ל

ד"ר שמחה ולנר נפטרה בחיפה בחודש שבט תשס"א (ינואר 2011) אחרי מחלה קשה. נולדה בבנדין ועלה ארצה עם הוריו חנה ור' חיים ולנר, ממייסדי ארגון עולי בנדין וזגלמביה בתל-אביב. שמחה ולנר היה תלמיד חכם ובר אוריין, ד"ר לפיסיקה גרעינית. עבד באגף המחקר בחברת החשמל ומרצה באוניברסיטת "בר-אילן" בנושאי הלוח העברי וקידוש החודש במסגרת המחלקה למתמטיקה. היה ממייסדי המכון בנושאים אלה בישיבת "כרם ביבנה". פרסם מאות מאמרים ומחקרים בתחומים אלה. הובא למנוחות בבית העלמין "שדה יהושע" בחיפה, בהלוויה בהשתתפות מאות ממוקירי זכרו, חבריו, ידידיו ואנשי הקהילה בשכונת "נוה שאנן" בחיפה.

ארגון יוצאי זגלמביה

מידע שוטף

הנצחות אישיות

אנו מזכירים כי במרתף ההנצחה שביד הזיכרון במודיעין נותרו עדיין מקומות להנצחה אישית של בני המשפחה שנספו בשואה.

הנצחת שורה אחת חרוטה בשיש שחור עולה \$150. המבקשים להנציח את יקיריהם יפנו לאולם הארגון הפתוח מדי יום רביעי בערב וימלאו טופס עם הפרטים הדרושים.

דמי חבר לשנת 2011

הפעילות הרבה של הארגון מחייבת הוצאות כספיות בלתי מבוטלות. הכיסוי הכספי העיקרי בא מדמי חבר העומדים השנה על 130 ש"ח. כל תרומה נוספת תתקבל בברכה. את דמי החבר ניתן לשלם:

- ישירות לחשבון הבנק: לזכות "ארגון יוצאי זגלמביה", בנק לאומי, הרצליה, סניף 783, מס. חשבון: 3460062 המשלם בדרך זו מתבקש לרשום את שמו וכתובתו כדי שנדע למי ולאן לשלוח קבלה
- באולם הארגון, רח' פרישמן 23 ת"א. האולם פתוח בימי ד' אחה"צ.
- באמצעות הדואר - בשיק לפקודת ארגון יוצאי זגלמביה, פרישמן 23, ת"א

אנא, שלמו את דמי החבר כדי שנוכל להמשיך בפעילות החשובה של הארגון. קיומו של הארגון תלוי בכם.

דפי עד

מאז שנות החמישים החלו לאסוף ביד ושם את שמות קרבנות השואה. עד היום נאספו כארבעה מיליון שמות – שהם קצת יותר ממחצית הנספים. עדיין מיליוני קרבנות שואה נותרו ללא זהות וחובתנו לתת יד להחזיר להם את שמם לבל תאבד מורשתם לנצח.

מי שטרם מילא דפי עד להנצחת בני משפחתו, קרוביו, מכריו וידידיו, מתבקש לעשות כן בהקדם. אפשר למלא דפי עד באינטרנט, להדפיסם מתוך האתר של יד ושם, או לבקש מיד ושם דפי עד למילוי ידני.

יד ושם. פרויקט איסוף השמות.

טל: 054 - 8420430

איסוף עדויות הניצולים

אחד התפקידים המרכזיים של יד ושם כמוסד לאומי המתעד, חוקר ומנציח את זיכרון השואה הינו איסוף תיעוד ארכיוני מכל הסוגים – תצלומים, יומנים, תעודות אישיות וחפצים. העדויות של ניצולי שואה מהוות מרכיב חשוב בשימור הזיכרון האישי והנחלתו.

המדור לגביית עדויות היה מן הראשונים שהוקמו ביד ושם ומתועדים בו למעלה מ 45,000 עדויות.

הדור שחווה את השואה ונשא על כתפיו את משא הזיכרון הולך ועוזב אותנו. נוכחותם של הניצולים, שראו את המראות וחוו את האירועים, העניקה לזיכרון תוקף מוסרי. לעומת תופעת הכחשת השואה, ההולכת ומתרחבת עדות מצולמת של ניצול מהווה הוכחה ניצחת לעצם קיומה והתרחשותה. לסיפור האישי, יש חשיבות מחקרית וחינוכית ראשונים במעלה לדורות הבאים.

עם זאת, רבים טרם תיעדו את קורותיהם בתקופת השואה. אנא, צרו קשר עם יד ושם וספרו את סיפורכם. אם לא תוכלו להגיע ליד ושם יישלח צוות שיתעד את סיפורכם.

יד ושם. המדור לגביית עדויות. טל: 02- 6443753/ 4

תשלומים רטרואקטיביים לניצולי השואה

במהלך חודש פברואר 2011 ניתנו מספר פסקי דין לגבי עצם הזכאות לתשלומים רטרואקטיביים לפי חוק נכי רדיפות הנאצים. פסקי דין אלו, שניתנו על ידי בית המשפט השלום בחיפה, כללו גם אמירות קשות הממחישות את הקשיים הנוגעים לחלק מהתביעות הרבות בגין תשלומים רטרואקטיביים המהוות את רוב התביעות המתנהלות כיום בבתי משפט לגבי חוק נכי רדיפות הנאצים.

המשרד לאזרחים ותיקים

מרכז המידע הממשלתי פועל כדי להביא את הזכויות לידיעת ניצולי השואה

אנשי מרכז המידע מבקשים להגיע לכל ניצול וניצול המתגורר בארץ וליייע לו לקבל את המגיע לו.
טלפון: כוכבית 840* פקס: 03-6442572

דואר אלקטרוני: zchut@pmo.gov.il אתר האינטרנט: www.zchut.gov.il
למכתבים: מרכז המידע הממשלתי לניצולי השואה, ת.ד. 889 גבעתיים 53108
מענה לפונים: ימים א' – ה' בשעות 08.00 – 20.00 **השירות ניתן ללא תשלום**

מרכז המידע של ממשלת ישראל למען ניצולי השואה נפתח בפברואר 2009 כחלק ממוקד למיצוי זכויות הגמלאים. מרכז המידע מופעל על ידי המשרד לאזרחים ותיקים (לשעבר המשרד לענייני גמלאים), בשיתוף משרד הרווחה והשירותים החברתיים ומשרד ראש הממשלה. הסיוע לפונים מוענק ללא תשלום, אך עם חום ואכפתיות, כראוי. עד כה פנו למרכז המידע כ- 96,000 ניצולי שואה בשאלות ובקשות מידע שונות. מרכז המידע נותן תשובות בכל הנושאים הקשורים לזכויות ניצולי השואה, שרובם, כידוע, גם גמלאים. כל פונה נשאל מספר שאלות הכוונה, ובהתאם מועבר השאלון לטיפול מיוחד במסלול מהיר של הגוף המטפל בנושא: משרד האוצר – הרשות לזכויות ניצולי השואה, קרן סעיף 2 של ועידת התביעות, הקרן לרווחה לנפגעי השואה, הלשכה לפיצויים אישיים מגרמניה, משרד הביטוח הלאומי הגרמני. לכל גוף כזה מונה איש קשר המכיר לפני ולפנים את הכללים על פיהם פועל אותו גוף.

אל מרכז המידע ניתן לפנות בטלפון, פקס, מכתב או דואר אלקטרוני. במרכז המידע מרכזים כל הטפסים להם נזקקים ניצולי השואה, ואלה נשלחים לפי הצורך, לפונים. כחלק מהמוקד לזכויות הגמלאים, רוכז במוקד מידע רב המתעדכן כל העת על זכויות שונות בתחומים כמו: בריאות, סיעוד, ביטוח לאומי, בתי אבות, טיפול נפשי, פנסיה, רווחה, שיקום, שיכון, זכויות אזרח ותיק, אלימות וכמובן, כל הזכויות וההטבות לניצולי השואה מהגופים השונים. המרכז נותן מענה לניצולי שואה המתקשים למלא טפסים מורכבים המבוקשים על ידי גופי סיוע שונים. מרכז המידע פועל בצוותא עם הסוכנות היהודית, ומכשיר סטודנטים ומתנדבים המגיעים לבתיהם של ניצולי השואה הללו ומסייעים להם למלא טפסים ובקשות.

אנו פונים ומפצירים בכל ניצול שואה או אדם הסבור כי עבר נרדפות בעת מלחמת העולם השנייה וכל אדם שנפגע במהלכה נפשית או פיזית, למחר ולפנות למרכז המידע, על מנת לוודא שכל זכויותיו וזכויות בני משפחתו ממוצות עד תום.

מי מכיר, מי יודע Who Knows, Who Remembers

A letter from Katowice

The municipal authorities of Katowice are looking for the following former residents of the city who owned some real estate properties:

Any one who finds this letter relevant, please contact Zaglebie World organization, or Miss. Krystyna Siejna, deputy mayor of Katowice.

כל מי שהמכתב רלוונטי לגביו, מוזמן ליצור קשר עם ארגון יוצאי זגלמביה, או עם סגנית ראש העיר קטוביץ', הגב' קרוסטינה סיינה.

מכתב מעיריית קטוביץ

עיריית קטוביץ מחפשת אזרחים לשעבר של העיר שהינם בעלים של כמה נכסי דלא-ניידא (נדל"ן), להלן השמות:

Lipman Zomper
Itzek Majloch Zomper
Aron Perlmutter
Abram Perlmutter
Majer Perlmutter
Chanę Bajłę Chorończyk
Abram Moszka Zompera
Chanę Lewkowicz
Idesse Krauzę

Krystyna.Siejna@Katowice.eu, 40-098 Katowice ul. Młyńska 4, tel. 32/293-324, 2539-626

משפחת פירסט מבנדין

שוש זמסקי מחפשת מידע אודות משפחת פירסט מבנדין: רייזל פירסט, חיים פירסט, דוד-גרשון פירסט ו-וולף-זאב פירסט.

כל מי שיש בידו מידע כלשהוא, אנא צור קשר עם שוש זמסקי.
תודה! zshosh@yahoo.com

Berek Leitenberg

Berek Leitenberg was born on or about March 15, 1901 probably in Polzne.

In 1939, Berek Leitenberg and his family lived in Bedzin, Poland: his wife, Gitla (Estricher) and children, Brindl, Samek, Yosef, and Ksyl Jecheskel who survived and lives today in Israel. Berek Leitenberg (Lajtenberg) was in Bad Worishofen DP Camp (outside Munich) in 1947. He went to Israel in December 1938 or January 1939 and resided in Pardes Chana, Israel. We believe that around 1956 he came to the US, but we have no further information.

We hope for a miracle to find children of Berek Leitenberg from a marriage after the war.

If anyone has information, please contact me.

I am grateful for any help from all generations.

Katharine,

Katharine Gorsuch, Artistic and Creative Director - The Foundation for Holocaust Education Projects
2810 N. 46 Ave. Suite F-656 Hollywood, FL 33021

817-781-9229

FHEP e-mail: holocausteducationprojects@gmail.com

Avigdor Szwajcer

Looking for information regarding my uncle: AVIGDOR SZWAJECER, born 24th November 1899 in Bedzin. Grateful for any help.

Charlotte Szwajcer

NIELS BOHRPLAATS 99

3068JK ROTTERDAM - The Netherlands

EM: charlotte1947@hotmail.com

החברה לאיתור והשבת נכסים של נספי השואה

אנו מחפשים אחר אישה שהתגוררה בבנדין ונספתה בשואה ששמה היה דינה ארליך. לא ידועים פרטים נוספים אודותיה. בנוסף, אנו מחפשים אחר אדם בשם שלמה רביצקי אשר נולד בקאליש אך כנראה נספה בסוסנוביץ'. אשמח לקבל מידע אודות אנשים אלו או להפנות אותי למי שיוכל לעזור לי.

בברכה, דנית פלג

טלפון: 03-7568854 EM דוא"ל: Danit.Peleg@hashava.org.il

The Company for Location & Restitution
of Holocaust Victims Assets Ltd.

Danit Peleg
Heir Search Coordinator
03-7568854

השבת
נספי רכוש
השואה

עזרו לנו לזהות את האנשים - מתוך אוסף תצלומי הפספורט של יהודי בנדין

5

4

3

2

1

Help us identify the photos – Będzin's Jews collection

Em: yonakobo@netvision.net.il

שירו של הנצ'יק רוזמרין

בספר על יהדות זגלמביה בפולין בעריכת בולסלב צ'פיילה, איש זגלמביה, נמצא בין היתר בעמוד 213, שירו של הנריק רוזמרין - "TAM W SIEROLINCU" כלומר, "שם בבית היתומים". השיר מספר על בית היתומים בבנדין משם הוציאו והבילו את היתומים היהודיים לאושוויץ.

הנריק רוזמרין או כפי שאנו בצ'לדז קראנו לו "האנצ'יק" היה בן למשפחה מרובת ילדים, שהגיעה מאחת מערי שלזיה והתיישבה בצ'לדז כשנתיים לפני פרוץ המלחמה. אבי המשפחה היה בין היתר חזן ורוב הילדים ידעו לשיר. האנצ'יק ידע לשיר ולנגן במפוחית פה. את השיר על בית היתומים הוא חיבר בגטו לזכר משפחתו, והוא שר וניגן אותו גם באושוויץ וכנראה שזה מה שהצילו והשאירו בחיים.

ממשפחת רוזמרין, עד כמה שידוע לי, נותרו אחרי המלחמה, שני אחים, מקס והאנצ'יק, שניהם נישאו לאחר המלחמה לבנות מצ'לדז. מקס נשא את אסתר רינסקי והאנצ'יק את יאדז'קה יקובוביץ'. ביתו של האנצ'יק רוזמרין בלוס אנג'לס היה בית חם לאנשי צ'לדז בכל פעם שאיש צ'לדז ביקר בלוס אנג'לס.

האנצ'יק נפטר לפני מספר שנים. יהי זכרו ברוך.

אברהם גרין.

Rozmaryn Henryk³⁹

Tam w sierocińcu

W suterenie jest ciemnota
Dosyć zimno też tam jest
Tam stoi biedny sierota
Oczy mokre ma od łez
Stoi biedny i duma, nad losem swym
Bowiem zostać sam jeden w mieszkaniu tym
Teraz sobie przypomina tę tragiczną noc,
Kiedy do drzwi waliło milicjantów moc.
Wtedy mu też zabrali jedyną matkę swą.
Bo ojciec umarł mu przed wojną tą.

Ref:
Tam w sierocińcu, gdzie był taki wielki wrzask
Tam, w sierocińcu, ujrzał ją ostatni raz.
Aż zatrzymało mu w piersiach dech
Gdy od niej usłyszał: „Helf mir! Derbarem dech”
Terza wysiedlona. Nie wiadomo o niej nic.
Byłby szczęśliwy gdyby dostał jakiś list;
Maleńki liścik, a byłoby mu trochę lżej,
A tak, tonie wie gdzie ma szukać matki swej.

Nagle ocknął się z zadumy, trochę smutny i zły
Bo mu się przypomniały ostatnie słowa Mamy:
„Wajn niszt, majn tajrer Icuś. Gib a kiś, majn kind,
Wajl ich wer doch wysiedlet, oj, blajb gezint.”

Ref:
Tam w sierocińcu.....

³⁹ H. Rozmaryn, Czeladź-Będzin Getto 1942, Pamięci mojej Rodziny, oraz sześciu milionom Żydów wiersz ten poświęcam.

213

Pozdrawiamy Prezydentów Miast,

Burmistrzów, oraz wszystkich

wybranych w Zagłębiu w niedawnych

wyborach.

Życzymy pomyślności i owocnej pracy.

Związek Żydów Zagłębie

אגודת הסופרים הפולניים, סניף בנדין, הוציאה לאור ספר בפולנית בעריכת בולסלב צ'פולה (Boleslaw Ciepiela) על יהדות זגלמביה מאז תחילת התיישבותם ועד לחיסולם בשואה. ניתן לרכוש את הספר באולם הארגון.

"קפה זגלמביה"

מפגש דור שני

בכל יום שני, הראשון בחודש, בשעה 19:00 נפגש לכוס קפה ושיח חברים
ב"מרכז הארגונים", רחוב המסגר 55 תל אביב
קומה שנייה, מימין למעלית

אנא ראו הזמנה זו כהזמנה אישית!

שרה אורן: 054 – 4637770 EM: or.sarah@gmail.com

mieszkający w Izraelu, 93-letni p. Siwek rodem z Czeladzi - Piasków (piewszy z lewej).

Moniek Stawski wczytany w inskrypcje na macewach.

שלום

! " w Czeladzi

owiadał w domu ym stała i powi zowski, ihamem w i za- do Cze- Moniek owiony ie po raz ihalomi u grupy powro- dzenia skiego. bliotece . „Cha- ziejami widnie-

jących na fotografiach Tomasza Libo- ski, a także uzupełniającymi wystawę czeladzkiemi pamiątkami związanymi z ludnością żydowską, zamieszkującą miasto w okresie przedwojennym. Była to okazja do wspomnień, jakie wielu spośród gości wiązało ze swoim dzieciństwem w Czeladzi, Będzinie i Sosnowcu.

Kolejnym etapem na trasie zwiedzania miasta była kopalnia „Saturn” i Galeria Sztuki „Elektrownia” – wszystkie pokopalniane obiekty wywarły duże wrażenie na gościach z Izraela.

Zwieńczeniem pobytu w Czeladzi było spotkanie z burmistrzem miasta Markiem Mrozowskim, który z okazji 20. lecia samorządu w Polsce, wręczył pamiątkowe medale Abrahamowi Greenowi – przewodniczącemu Światowego Związku Żydów Zagłębia

Dąbrowskiego oraz Arielowi Yahalomiu, który od wielu lat organizuje przyjazdy grupy Żydów z Izraela do Czeladzi, a także przyznał medal Mońkowi Stawskiemu (niestety ze względu na wcześniejszy wyjazd nie mógł odebrać medalu osobiście), dzięki któremu czeladzki cmentarz żydowski zachowany jest w tak dobrym stanie. W spotkaniu uczestniczyli również przedstawiciele władz samorządowych ościennych miast: prezydent Sosnowca **Kazimierz Górski** i burmistrz Wojkowiec **Andrzej Cembrzyński** oraz starosta powiatu będzińskiego **Adam Lazar**.

Spotkanie w Czeladzi zakończył koncert piosenek i ballad w wykonaniu znakomitego śpiewaka i muzyka **Marka Ravskiego** oraz towarzyszącego mu **Jakuba Niedoborka**.

WIESŁAWA KONOPELSKA

Hold pamięci czeladzki Żydom przy obelisku złożyli burmistrz Marek Mrozowski i Abraham Green – przewodniczący SZZZD.

Galeria „Elektrownia” zachwyliła swoją niezwykłością.

Goście podziwiali zachowane oryginalne urządzenia i poznali historię kopalni.

Koncert w wykonaniu Marka Ravskiego i Jakuba Niedoborka był niezwykle serdecznie przyjęty przez izraelskich gości.

W Miejskiej Bibliotece Publicznej o wystawie „Chasydzi” mówiła dyrektor Ewa Ambroży.

Zdjęcia chasydów i czeladzkie publikacje o tematyce żydowskiej wzbudziły duże zainteresowanie gości z Izraela.

Medale 20-lecia samorządu burmistrz Marek Mrozowski przyznał Abrahamowi Greenowi, Arielowi Yahałomiemu oraz nieobecnemu na uroczystości Mońkowi Stawskiemu.

„Szalom!”

Jak co roku, w rocznicę powstania Żydów w warszawskim getcie oraz w 67. rocznicę likwidacji getta będzińskiego, do Polski, a szczególnie do Zagłębia Dąbrowskiego, przybyła z Izraela a także Stanów Zjednoczonych grupa osób związanych ze Światowym Związkiem Żydów Zagłębia Dąbrowskiego, której przewodniczył **Abraham Green** – przewodniczący Związku. Odwiedzali miejsca pamięci w Stawkowie, Dąbrowie Górniczej, Sosnowcu, Szczekocinach i Będzinie. Jednak zawsze pobyt w miejscach pamięci rozpoczynają w Czeldzi, od odwiedzenia kirkutu przy ulicy Będzińskiej, odmówienia kadiszu za zmarłych i złożenia kwiatów.

Kolejnym przystankiem w Czeldzi był obelisk upamiętniający zburzenie czeladzkiej synagogi w 1943 r., znajdujący się przy ulicy Staszica. Tu Abraham Green

ze szczególnym wzruszeniem opowiadał o swoim dzieciństwie spędzonym w domu przy ulicy Katowickiej, przy którym stała synagoga. 25. osobową grupę gości powitał burmistrz Czeldzi **Marek Mrozowski**, który pod obeliskiem wraz z Abrahamem Greenem złożył wiązankę kwiatów i zapalił znicze. W grupie przybyłej do Czeldzi znajdował się również pan **Moniek Stawski**, którego dziełem jest odnowiony kirkut i bieżąca nad nim opieka. Nie po raz pierwszy przybył również **Ariel Yahałomi** – zawiercianin, organizator pobytu grupy izraelskiej w Polsce.

Pobyt w Zagłębiu zakończyli powrotem do Czeldzi – miejsca urodzenia Abrahama Greena i Mońka Stawskiego. Tego popołudnia w Miejskiej Bibliotece Publicznej obejrzeni wystawę pt. „Chasydzi”, żywo interesując się dziejami Żydów z Lelowa i Szczekocin, widnie-

Z najnowszej publikacją o Żydach sosnowieckich przybył prezydent Sosnowca Kazimierz Górski.

Koncert w

food he bought on the black market. The fugitives came out of hiding gradually as alternate hiding places were found for them. Pscheidt sent each one of them off with gifts of money, gold objects, food and clothing. Pscheidt operated in a similar fashion in his other factories in the Zagłębie province.

In early August 1943, when the Sosnowiec ghetto was liquidated, Pscheidt hid Jews who escaped from the ghetto in his factory. He used his contacts to find these Jews alternate hiding places, and gave every-one who left money, food and clothing.

In Zawiercie, Pscheidt hid Jews from every *Aktion*. During the final destruction of the Zawiercie Ghetto, Fela Trajman, a member of the underground (Nasha Grupa), escaped to Pscheidt's factory, arriving during work hours. Pscheidt took her in, despite threats from some of his workers that they would report him to the authorities. He denied that Trajman was Jewish, and continued to hide her and other Jews. When the hiding place in the factory became too crowded, Pscheidt found work for Trajman alongside his secretary in his factory in Będzin. Before she left for Będzin, Pscheidt gave her food and money as well as a gold ring and a chain that he took off. Pscheidt gave members of the underground the address of his sister in Wien (Vienna). Some of them arrived in the city, and her house became a refuge. He himself visited there occasionally and brought the Jewish fugitives clothing and money.

After the war, Pscheidt and his family continued to help in the struggle against the Nazis. As part of the effort to locate Adolf Eichmann, his niece was sent to the home of Mrs. Eichmann disguised as a maid in order to gather information.

Johann Pscheidt risked his life many times, both by cooperating with the Jewish underground, and by hiding fugitive Jews. If he had been caught, he would have been put to death. He received no compensations for his actions, and spent his own money to help the Jews he hid.

On October 22, 1963, Yad Vashem recognized Johann Pscheidt as Righteous among the Nations.

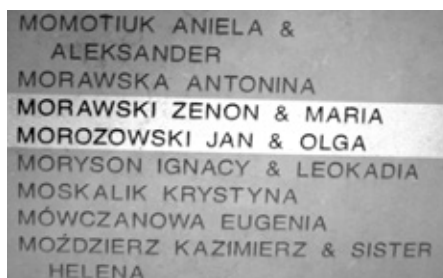
Sowinski, Alfons
Sowinska, Jozefa
Morawska-Sowinska, Maria
Morawski, Zenon

During the occupation, Maria Morawska was employed in a German arms factory in the town of Zawiercie in Upper Silesia, where seven Jewish prisoners worked as forced laborers. In January 1945, as the Soviets advanced, the Germans evacuated the factory. After a German warned them of their impending fate, the seven prisoners all escaped in an intricate plan devised by one of the Jewish prisoners. Most of the prisoners split up and were taken in by their Polish colleagues at the factory. One of the prisoners, Iser Cukier, was taken in by Maria and Zenon Morawski and hidden in the basement of their apartment, where they lived together with Maria's parents, Alfons and Jozefa Sowinski. At first, the Morawskis did not let their parents into the secret, but when the basement became too cold for human habitation the Morawskis let Cukier stay in their apartment and his presence could no longer be kept secret. For the two weeks until liberation, Cukier was devotedly looked after by both the Morawskis and Sowinskis. In risking their lives to save Cukier, the Morawskis and Sowinskis were guided by humanitarian principles, which overrode considerations of personal safety or economic hardship.

After the war, Cukier emigrated to the United States.

On July 4, 1991, Yad Vashem recognized Jozefa and Alfons Sowinski, their daughter, Maria Morawska-Sowinska, and their so-in-law, Zenon Morawski, as Righteous among the Nations.

The names of Maria & Zenon Morawski at the garden of the Righteous Among the Nations at Yad Vashem's wall of honor

Most of the activity of the members of Nasha Grupa consisted of individual and general rescue activity, with cooperation between the members of the group and concern for others. All this involved considerable danger and many did indeed fall along the way. Most of the members of the group moved to Bucharest and from there, in September 1945, they set sail for the Land of Israel on the Transylvania. By immigrating to Israel, the members of the group made Yuzek Kożuch's wish (from 1942) come true: "The construction rate will be faster than the destruction rate".

The members of Nasha Grupa were among those who initiated the construction of "Masua" - the the Institute for Holocaust Studies at Kibbutz Tel Yitzhak, in 1972.

Further reading:

1. Emil Brig, ***Stand up and fight***, Goerge G. Harrap, London 1972
2. Diamont Manos, ***Geheimauftrag Mission Eichmann***, Wien 1995.

Die Gruppe, ZDF, April 1996

The film follows "Nasha Grupa" on their escape path followed by testimonies of members of the group. **Die Gruppe** was filmed in Israel, Slovakia, Hungary and Poland and was translated to English.

<p style="text-align: center;">A Beacon of Light in the Dark The Righteous Among the Nations By Yona Kobo - Kotlicki</p>
--

We wish to thank those who did their utmost to help the persecuted while endangering their own lives and families, those whom we call "Righteous Among the Nations".

"Righteous Among the Nations" (righteous gentiles) is a distinction awarded by the State of Israel to non-Jews who displayed unusual courage and ethics during the Shoa (Holocaust) based on a single motive – love of mankind.

To date, some 23,206 people have been recognized by Yad Vashem as "Righteous Among the Nations".

The stories of the "Righteous" are taken from *The Encyclopedia of the Righteous Among the Nations - Rescuers of Jews during the Holocaust*, (Yad Vashem).

Saving Jews factories

Johann Pscheidt

Johann Pscheidt was born in the city of Radauti near Czernowitz. He was a *Volksdeutsche* (ethnic German). At the beginning of the 30th, Pscheidt worked as a building constructor in Czernowitz. Without revealing his identity, he helped poor Jews in the city with food and money. He also gave the Jewish workers that he employed money over and above their salaries, and provided the money for tow of these workers to immigrate to *Eretz Israel*.

In 1940 Czernowitz was annexed to the Soviet Union and the *Volksdeutsche* of the area were forced to move to areas belonging to Germany. Pscheidt moved to Zagłębie in western Poland (annexed to the Reich in 1939). The German authorities appointed him as a trustee, assigning him a number of factories previously owned by Jews. In Będzin, Pscheidt made contact wit the Zionist underground. In the beginning of 1943, when the Jews of the area were concentrated into ghettos, Pscheidt arranged with the underground that the shoe polish factory he managed, which was situated only a few meters away from the Będzin ghetto would serve as a center for rescue operation. Members of the underground turned the attic of this factory into a hiding place, and Pscheidt's private office became a workshop for the production of forged documents and stamps.

At the end of July 1943, the Germans surrounded the ghetto with the goal of destroying it. Some of the members of the underground managed to escape, and Pscheidt hid them in the attic. Some 50 people hid there for a period of four months. During this entire period, Pscheidt supplied them with

the situation, thoughts of resistance arose, and this required arms. Purchasing arms was impossible, and therefore attempts were made to steal arms from the Germans.

When the deportations from Zagłębie to Auschwitz began, the movement's leadership argued over the focus of its activity. They decided on rescue activity, in accordance with Juzek Kożuch's decisive stand. The slogan was: "We are not going to Auschwitz". In the wake of this decision bunkers were built, Aryan papers were forged and the search for escape routes from the occupied areas began. Reports arrived from our comrade Zelig Biok of Krakow, about the possibility of sending people for labor in Austria in the guise of Polish Christians. Another possibility, which was also suggested by Biok, was to send people to Hungary via Slovakia. Local Jews in Slovakia were still enjoying relative freedom. There were Polish refugees living in Hungary who had arrived with the Polish Army in 1939. These refugees were supported by a Polish committee that was in contact with representatives of the Polish government in exile in London. There was also an exchange of letters between our comrades and Jewish representatives operating in Switzerland (Nathan Shvalve and Alf Schwartzbaum). This activity included sending money and exit visas to neutral countries, mainly in South America. These visas enabled people to leave the occupied area and spend the war years in internment camps in Germany, thereby saving their lives.

Yuzek Kożuch's wife, Fredka Oxenhandler (Mazia), made contact with Biok. And so, groups of boys and girls began to travel to work in Austria, equipped with forged Aryan documents. People were also sent to the Beskids Mountains in order to find ways to get to Slovakia (Olek Guttman, Haim Tenenburtzel and Yuzek-Kuba Rosenberg). Yuzek managed to befriend smugglers operating on the border between Poland and Slovakia, and persuaded them to smuggle people into Slovakia. At that time Slovakia's Jews were living in relative security under the protection of the Slovakian government, which collaborated with the Germans. Out of solidarity with the persecuted Jews of Poland, the Jews of Slovakia organized a passage for Jews escaping to Hungary. The members of the *Hanoar Hatzioni* from Zagłębie (Nasha Grupa) arrived in Budapest around Yom Kippur in 1943, and met with representatives of the Hungarian *Hanoar Hatzioni* (Dr. Sigmund Roth and Borshovy) at the Great

Synagogue on Dohany Street. The group lived in Budapest as a commune, and that was where the nickname Nasha Grupa originated.

The group's underground activity continued, with the cooperation of the local *Hanoar Hatzioni*, and included: purchasing arms, forging Aryan papers, attempting to make contact with Tito's partisans, sending people to Romania – the "Trip" (organized smuggling of Jews to Slovakia and Hungary). Trajman found the route leading through the border city of Nodzvarod.

הגרופה בבודפשט בשנת 1943

Members of "Nasha Grupa" in Budapest 1943

When the Germans invaded Hungary on March 19, 1944, the situation of the Jews became hopeless overnight. The members of the group who had moved to Romania continued to operate in cooperation with the local *Hanoar Hatzioni* (Yitzhak Artzi, Berel Shiber and Arye Vardi). Members of the group who had remained in Budapest proceeded with their activity, despite the dangers lurking on every side. The attempts made by the members of the group to release people from prison (Tushia Hertzberg and Yuzek Rosenberg) are worthy of mention. Our people were released from Rumbach Prison by Manos Diamant, Leon Belat, Fink Trajman and Yuzek Rosenberg. We also smuggled hand grenades inside bread sacks to the Glass House (the Swiss Embassy, where thousands of Jews were located), to be used in self-defense if the Germans entered (Dudek Margalit and Linka Rosenberg).

The Germans operated in Budapest quickly and with merciless cruelty, as befits a regime on the verge of defeat. Needless to say, the edicts against the Jews and those opposed to the regime endangered the members of the group. After the Red Army's siege on Budapest, which lasted several weeks, along with shelling, bombing, famine and terror, the city was liberated on January 18, 1945.

Dear fellow Zagłebians,

Our organization's main goal is commemoration of Zagłebie's Jewry and Jewish institutions. When it comes to commemorating the Jewish institutions in the cities of Zagłebie, it's important to stress that considerable activity has been performed to commemorate the ghettos in Sosnowiec and Będzin, synagogues, schools, orphanages etc. Nevertheless, much remains to be done, especially with regard to cemeteries. We must guarantee both long-term maintenance and occasional renovations. In all of these activities, we are working together with the municipal and district authorities in Poland, and recently with the Jewish community in Katowice. I would like to note that in general, our requests are assented to.

Regarding the commemoration of our parents, brothers, sisters and families, such projects exist in various places around the world, but for us the largest and principal commemoration project is the commemoration valley at the memorial for Zagłebie's Jewry in Modiin. Here thousands of Jewish families from Zagłebie and its environs have already been commemorated, and scores of families are added every year. The 23 Jewish communities from the cities and villages of Zagłebie have also been commemorated at the memorial. Recently, we commemorated six Israel Defense Forces soldiers who fell in Israel's wars, each of whom was the last and sole surviving member of his family in Zagłebie. This commemoration will ensure that the memory of their families is preserved.

We will soon commemorate The Last Letter,

which was sent by special messenger on July 17, 1943, from the Kamionka ghetto in Będzin to the leaders of the *Yishuv* at the time, just days before the ghetto was liquidated. The letter was written by Frumka Plotnicka, and ends as follows: "Our hopes to see the homeland will not come true." The letter is signed by five heads of the Jewish youth movement: Frumka Plotnicka, Hershel Springer, Zvi Brandes, Israel-Aziel Kożuch and Shlomo Lerner. We are also about to commemorate the four girls who were caught at Auschwitz while transferring gun-powder from the Union ammunition factory where they worked to members of the underground in the Sonderkommando, in order to blow up the crematorium. The four girls, led by Rosa Robota from Ciechanów, were executed by hanging just days before the evacuation of Auschwitz by the Germans and the arrival of the Russian Army. Two of the four girls were from Będzin: Ala Gertner and Regina Safirsztain, and the fourth was Estusia Wajcblum of Warsaw.

I have another request for you, the people of Zagłebie, members of the generation that went through the Holocaust. Apart from general commemoration, we must also work on personal commemoration. Each of us who survived has something to tell and to write down. Therefore, please have your children and grandchildren help you write down your stories, and even have them printed. If this presents a financial problem, the management of the organization will try to help. For us, the generation of the Holocaust, this is our final hour.

We wish the Jews of Zagłebie in Israel and through out the world a happy and kosher Passover!

Abraham Green - Chairman of the Zagłebie World Organization

"Nasha Grupa"

By: Fela Treiman & Lina Rozenberg

Nasha Grupa, Our Group, was a Zionist Jewish youth group that was formed and operated during World War II. The group operated in the region of Zagłebie in Poland, in Slovakia, Austria, Hungary and Romania.

The heads of *Hanoar Hatzioni* in Zagłebie were Juzek Kożuch, Israel Diamant and Bulek Tabaksblat. When the Germans invaded Zagłebie, the Zionist movements began to organize the region's young people. Secret meetings were held. Among other things, these meetings involved the study of Hebrew, the Bible and stories of the Land of Israel, as well as behavior in preparation for the German edicts. It should be noted that the movements' leaders placed special emphasis on rescuing and helping others. As the edicts increased and people began to understand the gravity of

Zaglembie world organization
is honored to invite you to

**Yom Hashoa Memorial Service 2011
Yizkor for Zaglembie (Zagłębie) Martyrs**

The ceremony will take place
at Yad Hazikaron in Modiin
On Monday, May 2nd 2011, 4:30pm

In the presence of:
Knesset Member **Zeev Bielski** – Chairman,
Lobby for Holocaust Survivors

Abraham Green - Chairman of Zagłębie
(Zaglembie) World Organization

Oshrit Feder – Member of the third generation
Memorial Service: Cantor **Menashe Fetman**

In the program: **Netanela
Chen Ziv**

(MC) **Varda Greenberg** and **Shlomo Kariv**

ארגון יוצאי זגלמביה מתכבד להזמין
**לעצרת זיכרון לשואה ולגבורה
ולטקס התייחדות עם קדושי זגלמביה**
ביד הזיכרון שביער מודיעין (ליד מברא מודיעין)
ביום שני כ"ח בניסן תשע"א – 2 במאי 2011
בשעה 16:30

דברים :
ח"כ זאב בילסקי - יו"ר השדולה למען ניצולי השואה בכנסת
אברהם גרין - יו"ר ארגון יוצאי זגלמביה
אושרית פדר – נציגת הדור השלישי

תפילת האזכרה : **החזן מנשה פטמן**
תכנית אמנותית : נתנאלה
חן זיו - נכדתו של ברוך גוטפריד מבנדין

הנחיית העצרת : **ורדה גרינברג** ו**שלמה קריב**
יוצאי זגלמביה והסביבה ובני ביתם, מוזמנים
אוטובוסים ליד הזיכרון (ללא תשלום) יצאו מת"א – תחנת
הרכבת ארלוזורוב, ליד מסוף אל-על, בשעה : 15:00
מחיפה – עפ"י תיאום עם נציגי הנהלת הארגון בחיפה

חברים מברכים את קרול טוכשניידר

לקרול ביום הולדתו ה-90,
שמחים לרשום בספר המשואה את האיש מצניע לכת אך רב המעש. חבר הנהגת
"הנוער הציוני" בסוסנובויץ. חבר מיפקדת המחותרת שפעלה בעירו.
בהיותנו מפוזרים בכיור, כאשר פעלנו ב"הצלה" הגיש עזרה לחברים הנזקקים.
פעיל ה"נאשה גרופה" שארגן בריחה מבית הסוהר בבודפשט של חברות וחברים
עצורים, כשהוא אחרון הבורחים.
חבר ורע שתמיד עמד לעזרת החברים.
אנו מעבירים את תרומתנו על שמו למשואה, שכל כך יקרה לו ושפעל שנים להתפתחותה.
בהוקרה על המאמץ וההקרבה בימי השואה, ידידות של שנים ומעל לכל נאמנות ללא גבול.
באהבה,
נאשה גרופה

Coming Events - Save the Date

May 2, 4:30pm	Yom Hashoa Memorial at Yad Hazikaron
August 9, 4:30pm	Tisha Be'Av Yahrzeit Nahalat Izhak Cemetery
September 21, 5pm	"Lechaim" - Rosh Hashanah Gathering

לוח אירועים ומפגשים ליוצאי זגלמביה - 2011

יום ב' ה-2 במאי, 16:30	עצרת יום השואה ביד הזיכרון
יום ג' ה-9 באוגוסט, 16:00	יארצייט ט' באב, נחלת יצחק
יום ד' ה-21 בספטמבר, 17:00	"לחיים" לשנה החדשה
דצמבר - באחד מימי החנוכה	נשף חנוכה חגיגי

לפרטים נוספים: ימי ד' אהה"צ, טל: 03 - 5164476

מערכת העלון - עורכת: יונה קובו (קוטליצקי); חברי המערכת: אברהם גרין, אלתר וולנר, אנה צ'וויאקובסקה; עריכה לשונית,
עברית: חנית רייטר (גיטלר); עריכה לשונית, אנגלית: אילה אבידב (שלזינגר); תצלומים: שמשון ישיביץ, יוסי וילקום;
עריכה גרפית והדפסה: דפוס קוניאק

Site: zaglebie-world.org Em: yonakobo@netvision.net.il

לתרומות: ארגון קהילות יוצאי זגלמביה, בנק לאומי: סניף 783 (הרצליה) – חשבון 3460062
For contributions: Zaglembie World Organization, Bank Leumi, branch No. 783 (Hertzliya), account No. 3460062